

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੮੮

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੮੩੮]

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਬਿਤੀ ਘਰੁ ੧੦ ਜਤਿ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਏਕਮ ਏਕੰਕਾਰੁ
 ਨਿਰਾਲਾ ॥ ਅਮਰੁ ਅਜੋਨੀ ਜਾਤਿ ਨ ਜਾਲਾ ॥ ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਿਆ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਦੇਖਿਆ ॥ ਜੋ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਵੈ ਤਿਸ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਪਦੁ
 ਪਾਈ ॥੧॥ ਕਿਆ ਜਪੁ ਜਾਪਉ ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸੈ ॥ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਦੀਸੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਲਗੇ ਪਛੁਤਾਣੇ ॥ ਜਮ ਦਰਿ ਬਾਧੇ ਆਵਣ ਜਾਣੇ ॥ ਕਿਆ ਲੈ ਆਵਹਿ ਕਿਆ ਲੇ
 ਜਾਹਿ ॥ ਸਿਰਿ ਜਮਕਾਲੁ ਸਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਛੁਟਸਿ ਕੋਇ ॥ ਪਾਖੰਡਿ ਕੀਨੈ
 ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥੨॥ ਆਪੇ ਸਚੁ ਕੀਆ ਕਰ ਜੋੜਿ ॥ ਅੰਡਜ ਫੋੜਿ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜਿ ॥ ਧਰਤਿ
 ਅਕਾਸੁ ਕੀਏ ਬੈਸਣ ਕਉ ਥਾਉ ॥ ਰਾਤਿ ਦਿਨੰਤੁ ਕੀਏ ਭਉ ਭਾਉ ॥ ਜਿਨਿ ਕੀਏ ਕਰਿ ਵੇਖਣਹਾਰਾ ॥
 ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ ॥੩॥ ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸਾ ॥ ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਉਪਾਏ ਵੇਸਾ ॥
 ਜੋਤੀ ਜਾਤੀ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ ॥ ਜਿਨਿ ਸਾਜੀ ਸੋ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥
 ਕਿਸੁ ਨੇੜੈ ਕਿਸੁ ਆਖਾ ਦੂਰਿ ॥੪॥ ਚਉਥਿ ਉਪਾਏ ਚਾਰੇ ਬੇਦਾ ॥ ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ਬਾਣੀ ਭੇਦਾ ॥
 ਅਸਟ ਦਸਾ ਖਟੁ ਤੀਨਿ ਉਪਾਏ ॥ ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥ ਤੀਨਿ ਸਮਾਵੈ ਚਉਥੈ ਵਾਸਾ ॥
 ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਹਮ ਤਾ ਕੇ ਦਾਸਾ ॥੫॥ ਪੰਚਮੀ ਪੰਚ ਭੂਤ ਬੇਤਾਲਾ ॥ ਆਪਿ ਅਗੋਚਰੁ ਪੁਰਖੁ
 ਨਿਰਾਲਾ ॥ ਇਕਿ ਭ੍ਰਮਿ ਭੂਖੇ ਮੋਹ ਪਿਆਸੇ ॥ ਇਕਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿ ਸਬਦਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ ॥ ਇਕਿ ਰੰਗਿ
 ਰਾਤੇ ਇਕਿ ਮਰਿ ਧੂਰਿ ॥ ਇਕਿ ਦਰਿ ਘਰਿ ਸਾਚੈ ਦੇਖਿ ਹਦੂਰਿ ॥੬॥ ਝੁਠੇ ਕਉ ਨਾਹੀ ਪਤਿ ਨਾਉ ॥
 ਕਬਹੁ ਨ ਸੂਚਾ ਕਾਲਾ ਕਾਉ ॥ ਪਿੰਜਰਿ ਪੰਖੀ ਬੰਧਿਆ ਕੋਇ ॥ ਛੇਰੀ ਭਰਮੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥
 ਤਉ ਛੁਟੈ ਜਾ ਖਸਮੁ ਛਡਾਏ ॥ ਗੁਰਮਤਿ ਮੇਲੇ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ॥੭॥ ਖਸਟੀ ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਭ
 ਸਾਜੇ ॥ ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ ਨਿਰਾਲਾ ਵਾਜੇ ॥ ਜੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵੈ ॥ ਸਬਦੇ ਭੇਦੇ ਤਉ
 ਪਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਸ ਖਪਹਿ ਜਲਿ ਜਾਵਹਿ ॥ ਸਾਚੈ ਸਾਚੇ ਸਾਚਿ ਸਮਾਵਹਿ ॥੮॥ ਸਪਤਮੀ
 ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸਗੀਰਿ ॥ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਭਰੇ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰਿ ॥ ਮਜਨੁ ਸੀਲੁ ਸਚੁ ਰਿਦੈ ਵੀਚਾਰਿ ॥
 ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਾਵੈ ਸਭਿ ਪਾਰਿ ॥ ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਉ ਭਾਇ ॥ ਸਚੁ ਨੀਸਾਣੈ ਠਾਕ ਨ
 ਪਾਇ ॥੯॥ ਅਸਟਮੀ ਅਸਟ ਸਿਧਿ ਬੁਧਿ ਸਾਧੈ ॥ ਸਚੁ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਕਰਮਿ ਅਰਾਧੈ ॥ ਪਉਣ ਪਾਣੀ
 ਅਗਨੀ ਬਿਸਰਾਉ ॥ ਤਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸਾਚੈ ਨਾਉ ॥ ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਮਨੁਆ ਰਹਿਆ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
 ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥੧੦॥ ਨਾਉ ਨਉਮੀ ਨਵੇ ਨਾਥ ਨਵ ਖੰਡਾ ॥ ਘਟਿ ਘਟਿ
 ਨਾਥੁ ਮਹਾ ਬਲਵੰਡਾ ॥ ਆਈ ਪੂਤਾ ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਾਰਾ ॥ ਪ੍ਰਭ ਆਦੇਸੁ ਆਦਿ ਰਖਵਾਰਾ ॥ ਆਦਿ
 ਜੁਗਾਦੀ ਹੈ ਭੀ ਹੋਗੁ ॥ ਓਹੁ ਅਪਰੰਪਰੁ ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ ॥੧੧॥ ਦਸਮੀ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥ ਅਨਦਿਨੁ
 ਮਜਨੁ ਸਚਾ ਗੁਣ ਗਿਆਨੁ ॥ ਸਚਿ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥ ਬਿਲਮੁ ਨ ਤੂਟਸਿ ਕਾਚੈ
 ਤਾਗੈ ॥ ਜਿਉ ਤਾਗਾ ਜਗੁ ਏਵੈ ਜਾਣਹੁ ॥ ਅਸਥਿਰੁ ਚੀਤੁ ਸਾਚਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਹੁ ॥੧੨॥
 ਏਕਾਦਸੀ ਇਕੁ ਰਿਦੈ ਵਸਾਵੈ ॥ ਹਿੰਸਾ ਮਮਤਾ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਬ੍ਰਤੁ ਆਤਮ ਚੀਨੈ ॥
 ਪਾਖੰਡਿ ਰਾਚਿ ਤਤੁ ਨਹੀ ਬੀਨੈ ॥ ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਾਗਾਰੁ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ॥ ਸੂਚੈ ਸਾਚੈ ਨਾ ਲਾਗੈ
 ਮਲੁ ॥੧੩॥ ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਏਕੋ ਏਕਾ ॥ ਹੋਰਿ ਜੀਅ ਉਪਾਏ ਵੇਕੋ ਵੇਕਾ ॥ ਫਲੋਹਾਰ ਕੀਏ ਫਲੁ

ਜਾਇ ॥ ਰਸ ਕਸ ਖਾਏ ਸਾਦੁ ਗਵਾਇ ॥ ਕੁੜੈ ਲਾਲਚਿ ਲਪਟੈ ਲਪਟਾਇ ॥ ਛੂਟੈ ਗੁਰਮੁਖਿ
 ਸਾਚੁ ਕਮਾਇ ॥੧੪॥ ਦੁਆਦਸਿ ਮੁਦਾ ਮਨੁ ਅਉਧੁਤਾ ॥ ਅਹਿਨਿਸਿ ਜਾਗਹਿ ਕਬਹਿ
 ਨ ਸੂਤਾ ॥ ਜਾਗਤੁ ਜਾਗਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥ ਗੁਰ ਪਰਚੈ ਤਿਸੁ ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥ ਅਤੀਤ ਭਏ
 ਮਾਰੇ ਬੈਰਾਈ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਤਹ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੧੫॥ ਦੁਆਦਸੀ ਦਇਆ ਦਾਨੁ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ॥
 ਬਾਹਰਿ ਜਾਤੋ ਭੀਤਰਿ ਆਣੈ ॥ ਬਰਤੀ ਬਰਤ ਰਹੈ ਨਿਹਕਾਮ ॥ ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਜਪੈ ਮੁਖਿ ਨਾਮ ॥
 ਤੀਨਿ ਭਵਣ ਮਹਿ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥ ਸਭਿ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ ਸਾਚੁ ਪਛਾਣੈ ॥੧੬॥ ਤੇਰਸਿ ਤਰਵਰ ਸਮੁਦ
 ਕਨਾਰੈ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੂਲੁ ਸਿਖਰਿ ਲਿਵ ਤਾਰੈ ॥ ਡਰ ਡਰਿ ਮਰੈ ਨ ਬੁਝੈ ਕੋਇ ॥ ਨਿਡਰੁ ਬੁਝਿ ਮਰੈ
 ਪਤਿ ਖੋਇ ॥ ਡਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਘਰ ਮਹਿ ਡਰੁ ਜਾਣੈ ॥ ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸੁ ਸਚੁ ਮਨਿ ਭਾਣੈ ॥੧੭॥
 ਚਉਦਸਿ ਚਉਥੇ ਥਾਵਹਿ ਲਹਿ ਪਾਵੈ ॥ ਰਾਜਸ ਤਾਮਸ ਸਤ ਕਾਲ ਸਮਾਵੈ ॥ ਸਸੀਅਰ ਕੈ ਘਰਿ
 ਸੂਰੁ ਸਮਾਵੈ ॥ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ਚਉਦਸਿ ਭਵਨ ਪਾਤਾਲ ਸਮਾਏ ॥ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ
 ਰਹਿਆ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥੧੮॥ ਅਮਾਵਸਿਆ ਚੰਦੁ ਗੁਪਤੁ ਗੈਣਾਰਿ ॥ ਬੁਝਹੁ ਗਿਆਨੀ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥
 ਸਸੀਅਰੁ ਗਗਨਿ ਜੋਤਿ ਤਿਹੁ ਲੋਈ ॥ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਕਰਤਾ ਸੋਈ ॥ ਗੁਰ ਤੇ ਦੀਸੈ ਸੋ ਤਿਸ
 ਹੀ ਮਾਹਿ ॥ ਮਨਮੁਖਿ ਭੂਲੇ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥੧੯॥ ਘਰੁ ਦਰੁ ਥਾਪਿ ਥਿਰੁ ਥਾਨਿ ਸੁਹਾਵੈ ॥ ਆਪੁ
 ਪਛਾਣੈ ਜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਵੈ ॥ ਜਹ ਆਸਾ ਤਹ ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸਾ ॥ ਫੂਟੈ ਖਪਰੁ ਦੁਬਿਧਾ ਮਨਸਾ ॥
 ਮਮਤਾ ਜਾਲ ਤੇ ਰਹੈ ਉਦਾਸਾ ॥ ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਹਮ ਤਾ ਕੇ ਦਾਸਾ ॥੨੦॥੧॥

ਬਿਲਾਵਲੁ ਮਹਲਾ ੧ ਥਿਤੀ ਘਰੁ ੧੦ ਜਤਿ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਬਿਲਾਵਲੁ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪੰਦਰਾਂ ਥਿਤਾਂ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਦਰਾਂ ਥਿਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਵੇਗਾ। ਰਾਗ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸੁਰ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੈ। (੧) ਜਤਿ=ਛੰਤ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ। (੨) ਥਿਤਾਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਅ ਦਾ ਸੱਜਾ ਨਾਮ ਜਤਿ ਹੈ। (੩) ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਇਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਨਾਮ ਜਤਿ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਬਿਉਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ : ਜਤਿ, ਗਤਿ ਤੇ ਸਾਥ ਇਹ ਤਿੰਨ ਜੋੜੀ ਦੇ ਕਰਤੱਬ ਹਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਗਤਿ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇ ਅਰਥਾਤ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਜੋੜੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਖੱਬਾ ਹੱਥ ਖੁਲਾਸਾ ਵਜਾਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਤਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਹਰਫ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਨਰਮ-ਨਰਮ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਤਿ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਖੁਲਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਭੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਨਿਕਲੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੜਕੁਟ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਉਸਨੂੰ ਸਾਥ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। (੪) 'ਜਤਿ' ਨਾਮ ਜਾਤੀ ਦਾ ਹੈ, ਥਿਤਾਂ ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੀ ਜਾਤੀ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਜਤਿ ਮੇਰੀ ਪਤਿ ਮੇਰੀ ਧਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ॥

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੭੪੨]

ਜਤਿ—ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਜਸ ਹੋਵੇ, ਉਸਨੂੰ 'ਜਤਿ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ਜਤਿ ਜਾਤ ਜਾਤ ਜਾਤ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕਾਲ ਹਈ ॥੧॥

[ਕਾਨੜਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੧੩੦੮]

ਛੰਦ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਾਨ ਦੇ ਰੁਕਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਪਾਠ ਦਾ ਠਹਿਰਾਉ, ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਜੈਸੇ ਦੋਹਾ ਛੰਦ ਦੀ

ਪਹਿਲੀ ਜਤਿ ਤੇਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਹੈ। ਅਰ ਅਨੰਗ ਸ਼ੇਖਰ ਦੀ ਯਤਿ ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਹਿੰਦੂ ਮਤ ਵਾਲੇ ਜੋ ਥਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਥਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਪੂਜਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਥਿੱਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਸਤੂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਮੰਗਲ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ੴ=ਅਦੁੱਤੀ ਓ=ਸਰਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਤਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਗੁਰ=ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ।

ਏਕਮ ਏਕੰਕਾਰੁ ਨਿਰਾਲਾ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਏਕਮ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਏਕੰਕਾਰ=ਇੱਕ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ=ਅਸੰਗ, ਵੱਖਰਾ ਹੈ।

ਅਮਰੁ ਅਜੋਨੀ ਜਾਤਿ ਨ ਜਾਲਾ ॥

ਅਮਰੁ, ਅ=ਰਹਿਤ ਭਾਵ ਮਰੁ=ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਅਜੋਨੀ=ਜੂਨੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ ਜਾਤਿ ਨਾ ਜਾਲਾ=ਉਸਨੂੰ ਜਾਤੀ ਦਾ ਫਾਹ ਨਹੀਂ ਭਾਵ ਉਸਨੂੰ ਜਾਤੀ ਦਾ ਵੀ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾ=ਨਾ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਨਾ ਜਾਲਾ=ਸੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਵਾ=ਮੋਹ ਦਾ ਜਾਲਾ=ਫਾਹ ਭਾਵ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਗਮ ਅਗੋਚਰੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਿਆ ॥

ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਘਟਿ ਘਟਿ ਦੇਖਿਆ ॥

ਅਗਮ=ਮਨ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਅਗਮ ਹੈ, ਅਗੋਚਰ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਕਰਕੇ ਅਵਿਸ਼ੇ ਹੈ, ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਿਆ=ਨਾ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮੱਛ ਕੱਛ ਆਦਿ ਰੇਖਿਆ=ਰੇਖ ਹੈ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ=ਲੱਭਦਿਆਂ ਲੱਭਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਘਟਾਂ ਘਟਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਹੈ।

ਜੋ ਦੇਖਿ ਦਿਖਾਵੈ ਤਿਸ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਈ ॥

ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਈ ॥੧॥

ਪਹਿਲਾ ਅਰਥ—ਜੋ ਦੇਖਿ=ਆਪ ਵੇਖ ਕੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵੈ=ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਿਸ ਕਉ=ਮੈਂ ਉਸ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਲਿ ਜਾਈ=ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇਖਿ=ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਕਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰ-ਪਰਸਾਦਿ=ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਪਰਮਪਦੁ=ਆਤਮ ਪਦ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਕਿਆ ਜਪੁ ਜਾਪਉ ਬਿਨੁ ਜਗਦੀਸੈ ॥

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਮਹਲੁ ਘਰੁ ਦੀਸੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਗਦੀਸੈ=ਜਗਤ ਦੇ ਈਸ਼ਵਰ ਭਾਵ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨੁ=ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕਿਆ=ਕਿਸ ਜਪੁ=ਜਾਪ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੀਏ? ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹੀ ਘਰੁ=ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਮਹਲੁ=ਸਰੂਪ ਦੀਸੈ=ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ।

**ਦੂਜੇ ਭਾਇ ਲਗੇ ਪਛਤਾਣੇ ॥
ਜਮ ਦਰਿ ਬਾਧੇ ਆਵਣ ਜਾਣੇ ॥**

ਦੂਸਰੀ ਥਿਤ ਦੁਆਰਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਦੂਜੇ ਭਾਇ=ਦੂਤ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹਨ ਉਹ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਛਤਾਣੇ=ਪਛਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਮ=ਜਮਾਂ ਦੇ ਦਰਿ=ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬਾਧੇ=ਬੱਧੇ ਹੋਏ ਮਾਰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਵਣ ਜਾਣੇ=ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

**ਕਿਆ ਲੈ ਆਵਹਿ ਕਿਆ ਲੇ ਜਾਹਿ ॥
ਸਿਰਿ ਜਮਕਾਲੁ ਸਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿ ॥**

ਉਹ ਕਿਆ ਲੈ ਆਵਹਿ=ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ? ਅਤੇ ਕਿਆ ਲੇ ਜਾਹਿ=ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਗੇ? ਭਾਵ ਨਾ ਕੁਝ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਕੁਝ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਗੇ।

ਯਥਾ— ੧. ਨਾਂਗੇ ਆਵਨੁ ਨਾਂਗੇ ਜਾਨਾ ॥ ਕੋਇ ਨਾ ਰਹਿਰੇ ਰਾਜਾ ਰਾਨਾ ॥੧॥

[ਭੈਰਉ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੧੫੭]

੨. ਨਾਂਗੇ ਆਇਆ ਨਾਂਗੇ ਜਾਸੀ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਦੁਖੁ ਪਾਇਦਾ ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੦੬੪]

੩. ਨਾਂਗੇ ਆਵਣਾ ਨਾਂਗੇ ਜਾਣਾ ਹਰਿ ਹੁਕਮੁ ਪਾਇਆ ਕਿਆ ਕੀਜੈ ॥

[ਸਾਰੰਗ ਦੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੨੪੬]

੪. ਨਾਂਗੇ ਪਾਵਹੁ ਤੇ ਗਏ ਜਿਨ ਕੇ ਲਾਖ ਕਰੋਰਿ ॥੨॥

[ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਅੰਗ ੧੩੬੫]

ਦੂਜਾ ਅਰਥ—

ਕਿਆ ਲੈ ਆਵਹਿ ਕਿਆ ਲੇ ਜਾਹਿ ॥

ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ? ਭਾਵ ਸ਼ਾਸ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਆ ਲੈ ਜਾਹਿ=ਕੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਗੇ? ਭਾਵ ਪਾਪ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਿਰਿ, ਸਿ=ਉਹ ਪਾਪੀ ਸਿਰਿ 'ਤੇ ਜਮਕਾਲ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਖਾਹਿ=ਖਾਣਗੇ।

**ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਨ ਛੂਟਸਿ ਕੋਇ ॥
ਪਾਖੰਡਿ ਕੀਨੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥੨॥**

ਗੁਰ ਸਬਦ=ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨੁ=ਬਿਨਾਂ ਕੋਇ=ਕੋਈ ਭੀ ਜਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਨ ਛੂਟਸਿ=ਛੁਟਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਖੰਡਿ=ਪਾਖੰਡ ਦੀ ਕੀਨੈ=ਕੀਤਿਆਂ ਮੁਕਤਿ=ਮੁਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

**ਆਪੇ ਸਚੁ ਕੀਆ ਕਰ ਜੋੜਿ ॥
ਅੰਡਜ ਫੋੜਿ ਜੋੜਿ ਵਿਛੋੜਿ ॥**

ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜੋੜਿ=ਜੋਰ ਨਾਲ ਭਾਵ ਬਲ ਕਰਕੇ ਅੰਡਜ=ਐਸੇ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੈਸੇ ਅੰਡਾ ਹੈ। ਵਾ—ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਦੇ ਪੁੜਾਂ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਵਿਛੋੜਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, (ਅਰਥਾਤ ਜਿਵੇਂ ਅੰਡੇ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਪੋਲੀ ਥਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਇੱਕ ਅੰਡੇ ਵਾਂਗੂ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਭੰਨ ਕੇ ਦੋ ਕੋਸ਼ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਟਿਕਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ :

**ਧਰਤਿ ਅਕਾਸੁ ਕੀਏ ਬੈਸਣ ਕਉ ਥਾਉ ॥
ਰਾਤਿ ਦਿਨੰਤੁ ਕੀਏ ਭਉ ਭਾਉ ॥**

ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਗਲੀਚਾ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਚੰਦੋਆ ਬੈਸਣ=ਬੈਠਣ ਕਉ=ਨੂੰ ਕੀਏ=ਕੀਤੇ ਹਨ। ਵਿਚਕਾਰ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਬੈਠਣ ਨੂੰ ਥਾਉ=ਜਗ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਲਈ ਰਾਤ ਤੇ ਦਿਨ ਅਤੇ ਭਾਉ=ਪ੍ਰੇਮ ਭਉ=ਡਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ।

**ਜਿਨਿ ਕੀਏ ਕਰਿ ਵੇਖਣਹਾਰਾ ॥
ਅਵਰੁ ਨ ਦੂਜਾ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾ ॥੩॥**

ਜਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹੀ ਬਣਾ ਕੇ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਜਾਂ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

**ਤ੍ਰਿਤੀਆ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸਾ ॥
ਦੇਵੀ ਦੇਵ ਉਪਾਏ ਵੇਸਾ ॥**

ਤ੍ਰਿਤੀਆ=ਤੀਜੀ ਖਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ : (ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ) ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਸ਼ਿਵ (ਤਿੰਨ ਦੇਵਤੇ) ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਛਿਆਨਵੇਂ ਕਰੋੜ ਦੇਵੀਆਂ ਅਤੇ ਤੇਤੀ ਕਰੋੜ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਵੇਸਾ=ਭੇਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ।

**ਜੋਤੀ ਜਾਤੀ ਗਣਤ ਨ ਆਵੈ ॥
ਜਿਨਿ ਸਾਜੀ ਸੋ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥**

ਜੋਤੀ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜੋ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਜਾਤੀ=ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਵਾ—ਜੋਤੀ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਜੋ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਰੂਪ ਜਾਤਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਇੱਕ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨੇ ਜੀਵ ਹਨ। ਜਿਸਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਸਾਜੀ=ਬਣਾਈ ਹੈ ਉਹੀ ਇਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

**ਕੀਮਤਿ ਪਾਇ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ ॥
ਕਿਸੁ ਨੇੜੈ ਕਿਸੁ ਆਖਾ ਦੂਰਿ ॥੪॥**

ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸੱਤਾ ਰੂਪ ਕੀਮਤ ਪਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਭਰਪੂਰਿ=ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਾ—ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੇ ਪਰੀਪੂਰਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹੀ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੂਪ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਆਖਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਰ ਆਖਾਂ ? ਅਥਵਾ ਕਿਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਖਾਂ ? ਉੱਤਰ—ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ। ਕਿਸਦੇ ਦੂਰ ਆਖਾਂ ? ਉੱਤਰ—ਮਨਮੁਖਾਂ ਦੇ।

**ਚਉਥਿ ਉਪਾਏ ਚਾਰੇ ਬੇਦਾ ॥
ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ਬਾਣੀ ਭੇਦਾ ॥**

ਚਉਥਿ=ਚੌਥੀ ਖਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ : ਸਰੀਰਕ ਮਰਿਆਦਾ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਚਾਰੇ ਬੇਦ (ਸ਼ਾਮ, ਰਿਗ, ਜੁਜਰ ਅਤੇ ਅਥਰਬਣ) ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਫੇਰ (ਅੰਡਜ, ਜੇਰਜ, ਸੇਤਜ, ਉਤਭੁਜ) ਰੂਪ ਚਾਰੇ ਖਾਣੀਆਂ

ਅਤੇ (ਪਰਾ, ਪਸੰਤੀ, ਮਧਮਾ, ਬੈਖਰੀ) ਇਹ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਭੇਦ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ।

**ਅਸਟ ਦਸਾ ਖਟ ਤੀਨਿ ਉਪਾਏ ॥
ਸੋ ਬੁਝੈ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਬੁਝਾਏ ॥**

ਅਸਟ ਦਸਾ=ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਖਟ=ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ=ਸਾਂਖਯ, ਨਿਆਇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ, ਮਿਮਾਂਸਕ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ਵਾ—ਛੇ ਦਰਸ਼ਨ=ਜੋਗੀ, ਜੰਗਮ, ਸ੍ਰੇਵਛੇ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਦਰਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਬਿਪਰ। ਤੀਨਿ=ਤਿੰਨ ਗੁਣ, ਵਾ—ਤਿੰਨ ਲੋਕ, ਵਾ—ਤਿੰਨ ਕਾਲ, ਵਾ—ਤਿੰਨ ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਤੇ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਉਹੀ ਜਗਿਆਸੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਬੁਝਾਏ=ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ।

**ਤੀਨਿ ਸਮਾਵੈ ਚਉਥੈ ਵਾਸਾ ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਹਮ ਤਾ ਕੇ ਦਾਸਾ ॥੫॥**

੧. ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ ਰੂਪ ਤਿੰਨੇ ਗੁਣ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਚਉਥੈ=ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨. ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਸਮਾਵੈ=ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਚਉਥੈ=ਮੋਖ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩. ਸ੍ਰਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਸਮਾਉਣ ਤਾਂ ਚਉਥੈ=ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪. ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ, ਉਪਾਸ਼ਨਾ, ਗਿਆਨ, ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਸਮਾਉਣ ਤਾਂ ਚਉਥੈ=ਸਖਿਆਤਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਣਵਤਿ=ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਦਾਸ ਹਾਂ।

**ਪੰਚਮੀ ਪੰਚ ਭੂਤ ਬੇਤਾਲਾ ॥
ਆਪਿ ਅਗੋਚਰੁ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਾਲਾ ॥**

ਪੰਚਮੀ=ਪੰਜਵੀਂ ਥਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਂ ਭੂਤ=ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ੇ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਬੇਤਾਲਾ=ਭੂਤਨੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਾ—ਪੰਚ ਭੂਤ=ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕਾਂ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਬੇਤਾਲਾ=ਭੂਤਨਾ, ਵਾ—ਬੇ+ਤਾਲਾ=ਸਰੂਪ ਤੋਂ ਬੇ=ਰਹਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਗੋਚਰੁ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਅਵਿਸ਼ੇ, ਪੁਰਖ=ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲਾ=ਅਸੰਗ ਹੈ।

**ਇਕਿ ਭ੍ਰਮਿ ਭੁਖੇ ਮੋਹ ਪਿਆਸੇ ॥
ਇਕਿ ਰਸੁ ਚਾਖਿ ਸਬਦਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਸੇ ॥**

ਇੱਕ ਮਨਮੁਖ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਭੁੱਖਿਆਂ ਪਿਆਸਿਆਂ ਵਾਂਗ ਭਰਮ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਭੁੱਖੇ ਅਤੇ ਮੋਹ ਕਰਕੇ ਪਿਆਸੇ ਹਨ। ਇਕ ਗੁਰਮੁਖ ਜਗਿਆਸੂ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਆਤਮ ਰਸ ਨੂੰ ਚੱਖ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਏ ਹਨ।

**ਇਕਿ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ਇਕਿ ਮਰਿ ਧੂਰਿ ॥
ਇਕਿ ਦਰਿ ਘਰਿ ਸਾਚੈ ਦੇਖਿ ਹਦੂਰਿ ॥੬॥**

ਇੱਕ ਜਗਿਆਸੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਨਮੁਖ ਮਰ ਕੇ ਧੂੜ ਹੋ ਗਏ

ਹਨ ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ। ਵਾ—ਇੱਕ ਮਨਮੁਖ ਜੋ ਸੰਸਾਰਕ ਰੰਗ ਵਿੱਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਮਰ ਕੇ ਧੂੜ ਰੂਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਇੱਕ ਗੁਰਮੁਖ ਜੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗ=ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਰਤੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਧੂਰਿ=ਧੂੜ ਭਾਵ ਨਵਿਰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਗੁਰਮੁਖ ਸਰੀਰ ਘਰ ਦੇ ਦਰਿ=ਅੰਦਰ ਹੀ ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਵੇਖਦੇ ਹਨ।

**ਝੂਠੇ ਕਉ ਨਾਹੀ ਪਤਿ ਨਾਉ ॥
ਕਬਹੁ ਨ ਸੂਚਾ ਕਾਲਾ ਕਾਉ ॥**

ਝੂਠੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਪਤਿ=ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਨਾਉ=ਨੇਕ ਨਾਮੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਵਾ—ਝੂਠੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਾਲਾ ਕਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਸੂਚਾ=ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਲੇ ਕਾਂ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਜੋ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ ਕਾਲੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਕਦੇ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤਨੇ ਵੀ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹਾਉਣਾ ਕਰਨ।

**ਪਿੰਜਰਿ ਪੰਖੀ ਬੰਧਿਆ ਕੋਇ ॥
ਛੇਰੀਂ ਭਰਮੈ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਇ ॥**

ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਪੰਛੀ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਧਿਆ=ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਿੰਜਰੇ ਦੇ ਛੇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮੈ=ਫਿਰਿਆਂ ਭਾਵ ਛੇਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਾਹਰ ਮੂੰਹ ਕੱਢਿਆਂ ਉਸ ਦਾ ਮੁਕਤਿ=ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਰੂਪ ਪੰਛੀ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਛੇਰੀਂ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਰੂਪੀ ਛੇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਧੀਨ ਹੋਇਆ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵਾ—ਪੰਜਾਂ ਕੋਸ਼ਾਂ ਰੂਪ ਛੇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਣੇ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਾ—ਅਗਿਆਨ ਰੂਪ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਜੀਵ ਰੂਪ ਪੰਛੀ ਬੰਧਾ ਹੋਇਆ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਰਨ ਰੂਪ ਛੇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਕਤ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਾ—ਜੇ ਕੋਈ ਜਗਿਆਸੂ ਰੂਪ ਪੰਛੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੂਪੀ ਪਿੰਜਰੇ, ਵਾ—ਸੰਤੋਖ ਰੂਪ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਧਿਆ=ਇਸਥਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਛੇਰੀਂ=ਰੀ=ਹੇ ਸਖੀ ਛੇ=ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮਣੇ ਤੋਂ ਕਲਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਵਾ—ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਪੰਖੀ ਵਤ ਜੋ ਕੋਈ ਇੱਕ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਇਸਥਿਤ ਰਹੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਛੇਰੀ=ਛੇਲੀ=ਬਕਰੀਆਂ ਵਤ ਕ੍ਰਮਦਾ ਰਹੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਵਾ—ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਅਤੇ ਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੇਕਾਂ ਵਿੱਚ ਭਰਮਣ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਇਹ ਜੀਵ ਰੂਪ ਪੰਛੀ ਮੁਕਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ :

**ਤਉ ਛੁਟੈ ਜਾ ਖਸਮੁ ਛੁਡਾਏ ॥
ਗੁਰਮਤਿ ਮੇਲੇ ਭਗਤਿ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ॥੧॥**

ਜਾਂ ਖਸਮੁ=ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਆਪ ਛੁਡਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਰੂਪ, ਵਾ—ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਪਿੰਜਰੇ, ਵਾ—ਮੋਹ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਤਿ=ਸਿਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮੇਲ ਕੇ ਭਗਤੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਵਾ—ਗੁਰੂ ਤਾਂ ਹੀ ਭਗਤੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਏਗਾ ਜੇ ਆਪਣੀ ਮਤ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਤਿ=ਸਿਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮੇਲਣਾ ਕਰੀਏ।

**ਖਸਟੀ ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਪ੍ਰਭ ਸਾਜੇ ॥
ਅਨਹਦ ਸਬਦੁ ਨਿਰਾਲਾ ਵਾਜੇ ॥**

ਖਸਟੀ=ਛੇਵੀਂ ਥਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਖਟੁ ਦਰਸਨ=ਛੇ ਭੇਖ, ਵਾ=ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਾਜੇ=ਬਣਾਏ ਹਨ ਪਰ ਅਨਹਦ=ਇੱਕ ਰਸ ਜੋ ਸਬਦੁ=ਬਾਣੀ ਹੈ, ਇਹ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਬੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਲੀ ਹੀ ਵਾਜੇ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਵਾ=ਜੋ ਇੱਕ ਰਸ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੈ ਇਹ ਨਿਰਾਲਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਵਾ=ਛੇ ਦਰਸਨਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ ਫੇਰ ਇੱਕ ਰਸ ਸਬਦ ਉਚਾਰੇ ਫਿਰ ਨਿਰਾਲਾ=ਨਿਰਲੇਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ=ਇੱਕ ਰਸ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦ ਨੂੰ ਉਚਾਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਅਸੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

**ਜੇ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਤਾ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵੈ ॥
ਸਬਦੇ ਭੇਦੇ ਤਉ ਪਤਿ ਪਾਵੈ ॥**

ਜੇਕਰ ਜਗਿਆਸੂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾ ਜਾਵੇ ਵਾ=ਉਸ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਮਹਿਲ=ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਗਿਆਸੂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦੇ=ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭੇਦੇ=ਤਦਾਕਾਰ ਹੋਵੇ, ਵਾ=ਸਬਦ ਦੁਆਰਾ ਮਨ ਦੇ ਕਠੋਰ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਭੇਦੇ=ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਤਾਂ ਪਤਿ=ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾ=ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਪਤਿ=ਇੱਜ਼ਤ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਸ ਖਪਹਿ ਜਲਿ ਜਾਵਹਿ ॥

ਜੋ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਖਪਦੇ ਹਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵਾ=ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕਰਤੇ ਹੋ ਕੇ ਜੋ ਕਿ ਜੋ ਕਿਰਿਆਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਅਨੇਕਾਂ ਵੇਸ ਕਰਕੇ ਖਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ, ਵਾ=ਕਾਲ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸਾਚੈ ਸਾਚੇ ਸਾਚਿ ਸਮਾਵਹਿ ॥੮॥

ਸੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵਾ=ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸੱਚੇ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

**ਸਪਤਮੀ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਸਗੀਰਿ ॥
ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਭਰੇ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰਿ ॥**

ਸੱਤਵੀਂ ਥਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਨੇ ਸਗੀਰ ਵਿੱਚ ਸਤ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਧਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ=ਸਤ ਸਮੁੰਦਰ=ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਸਤ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਲਿਆ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ=ਉੱਜਲ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾ=ਵੈਰਾਗ, ਬਿਬੇਕ, ਖਟ ਸੰਪਤੀ, ਮੋਖ ਇੱਛਾ, ਸ੍ਵਣ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਨਿਧਿਆਸਣ ਇਹ ਸਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਭਰੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਉੱਜਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਸੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ।

**ਮਜਨੁ ਸੀਲੁ ਸਚੁ ਰਿਦੈ ਵੀਚਾਰਿ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਪਾਵੈ ਸਭਿ ਪਾਰਿ ॥**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੀਲੁ=ਨਿਮਰਤਾ ਵਾਲਾ ਸੁਭਾਅ, ਵਾ—ਸੀਲ=ਜਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਰੂਪ ਮਜਨੁ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ, ਵਾ—ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ, ਵਾ—ਸੱਚੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਿ=ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

**ਮਨਿ ਸਾਚਾ ਮੁਖਿ ਸਾਚਉ ਭਾਇ ॥
ਸਚੁ ਨੀਸਾਣੈ ਠਾਕ ਨ ਪਾਇ ॥੯॥**

ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਖਿ=ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੱਚ ਦਾ ਭਾਇ=ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਨੀਸਾਣੈ=ਪ੍ਰਵਾਨੇ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਚਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਠਾਕ=ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਵਾ—ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚੇ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਭਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੀਸਾਣੈ=ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਠਾਕ ਨ ਪਾਇ=ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ।

**ਅਸਟਮੀ ਅਸਟ ਸਿਧਿ ਬੁਧਿ ਸਾਧੈ ॥
ਸਚੁ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ਕਰਮਿ ਅਰਾਧੈ ॥**

ਅਸਟਮੀ=ਅੱਠਵੀਂ ਖਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸਾਧੈ=ਸਾਧਨੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੁਖ ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸਾਧੈ=ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਠ ਸਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾ—ਜੇ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਸਾਧਨਾ ਹੈ ਇਹੀ ਅੱਠ ਸਿਧੀਆਂ ਹਨ। ਵਾ—ਜੇ ਅਸਟ ਸਾਧੈ=ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧੈ=ਜਿੱਤ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਿਧਿ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ੈਣੀ ਬੁੱਧੀ ਦੁਆਰਾ ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਮ ਨੂੰ ਸਾਧੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵਾ—ਵਾਕ ਸਿੱਧੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਰਮਿ=ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਅਰਾਧੇ ਤਾਂ ਨਿਹਕੇਵਲ=ਸੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਾਮ=ਸ੍ਰਵਣ, ਸਿਮਰਨ, ਕੀਰਤਨ, ਨਿਸਚਿਤ, ਬਾਤ ਇਕੰਤ, ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ, ਪ੍ਰਯਤਨ, ਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ।

ਯਥਾ— ਸ੍ਰਵਣ ਸਿਮਰਨ ਅੰ ਕੀਰਤਨ, ਚਿਤਵਨ ਬਾਤ ਇਕੰਤ ॥

ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਪ੍ਰਯਤਨ ਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਅਸਟ ਕਰੰਤ ॥

[ਵਿਚਾਰ ਮਾਲਾ ਬਿਸ਼ਮ ੪]

**ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਬਿਸਰਾਉ ॥
ਤਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਸਾਚੋ ਨਾਉ ॥**

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਪਉਣ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਆਦਿ ਤੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਸਰਾਉ=ਇਸਥਿਤ ਹੈ। ਵਾ—ਜਿਸ ਜੀਵ ਨੇ ਇਸ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਣ, ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ ਆਦਿਕ ਤੱਤਾਂ ਰਚਿਤ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੇਹ ਅਧਿਆਸ ਨੂੰ ਬਿਸਰਾਉ=ਭੁਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਵਾ—ਜੇ ਜੀਵ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਰਜੋ, ਤਮੋ, ਸਤੋ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬਿਸਰਾਉ=ਵਿਸਾਰਦਾ ਭਾਵ ਤਿਆਗਦਾ ਹੈ। ਤਹੀ=ਤਿਸੀ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਜਨ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਉਹ ਜੀਵ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਨਿਰੰਜਨ=ਮਲ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿੱਚ ਬਿਸਰਾਉ=ਇਸਥਿਤੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

**ਤਿਸੁ ਮਹਿ ਮਨੁਆ ਰਹਿਆ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
ਪ੍ਰਵਰਤਿ ਨਾਨਕੁ ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥੧੦॥**

ਤਿਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਮਨ ਲਿਵ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਸਨੂੰ ਫਿਰ ਕਾਲ ਖਾਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

**ਨਾਉ ਨਉਮੀ ਨਵੇ ਨਾਥ ਨਵ ਖੰਡਾ ॥
ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਾਥੁ ਮਹਾ ਬਲਵੰਡਾ ॥**

ਨਉਮੀ=ਨੌਮੀ ਥਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਨੌ ਨਾਥ (੧. ਗੋਰਖ ਨਾਥ, ੨. ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ, ੩. ਚਰਪਟ ਨਾਥ, ੪. ਮੰਗਲ ਨਾਥ, ੫. ਘੱਘੂ ਨਾਥ, ੬. ਭਰਥਰਿ ਨਾਥ, ੭. ਗੋਪੀ ਨਾਥ, ੮. ਈਸ਼ਰ ਨਾਥ, ੯. ਚੰਬਾ ਨਾਥ) ਅਤੇ ਨੌ ਖੰਡਾ (੧. ਕਿੰ ਪੁਰਖ ਖੰਡ, ੨. ਭੱਦਰ ਖੰਡ, ੩. ਕੇਤਮਾਲ ਖੰਡ, ੪. ਹਰਿ ਵਰਖ ਖੰਡ, ੫. ਹਿਰਣਯ ਖੰਡ, ੬. ਰਮਯ ਖੰਡ, ੭. ਕੁਸ਼ੁ ਖੰਡ, ੮. ਇਲਾ ਬ੍ਰਤ ਖੰਡ, ੯. ਭਾਰਤ ਖੰਡ) ਦਾ ਜੋ ਨਾਥ=ਸੁਆਮੀ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਮਹਾ ਬਲਵੰਡਾ=ਬੜੇ ਬਲ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਉਹ ਨਾਉ=ਨਾਮੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਮਹਾ=ਬੜਾ ਬਲਵੰਡਾ=ਬਲਵਾਨ ਹੈ।

**ਆਈ ਪੂਤਾ ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਾਰਾ ॥
ਪ੍ਰਭ ਆਦੇਸੁ ਆਦਿ ਰਖਵਾਰਾ ॥**

ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਆਈ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਹੈ ਤਿਸਦਾ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੁੱਤਰ ਹੈ। (ਸੰਸਾਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੁੱਤਰ ਕਿਹਾ ਹੈ) ਵਾ—ਇਸ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪੂਤਾ=ਪਵਿਤ੍ਰ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਆਈ=ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾ—ਆਈ=ਆ+ਈ ਆ=ਸਰਬ ਓਰ ਤੋਂ ਈ=ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੂਤਾ=ਪਵਿੱਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪੂਤਾ=ਗਿਆਨ ਆਈ=ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਆਦਿ=ਮੁਢ ਤੋਂ ਹੀ ਸਭ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਆਦੇਸੁ=ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

**ਆਦਿ ਜੁਗਾਦੀ ਹੈ ਭੀ ਹੋਗੁ ॥
ਓਹੁ ਅਪਰੰਪਰੁ ਕਰਣੈ ਜੋਗੁ ॥੧੧॥**

ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਦਿ=ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੀ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੀ, ਹੈ=ਹੁਣ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਤ ਸਰੂਪ ਹੋਗੁ=ਹੋਵੇਗਾ। ਉਹ ਅਪਰੰਪਰ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਜੋਗੁ=ਲਾਇਕ ਭਾਵ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਉਹ ਅਪਰੰਪਰ=ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ।

**ਦਸਮੀ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ॥
ਅਨਦਿਨੁ ਮਜਨੁ ਸਚਾ ਗੁਣ ਗਿਆਨੁ ॥**

ਦਸਵੀਂ ਥਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤਿ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਕਰ। ਵਾ—ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ=ਨਾਮ ਰਿਦੇ ਕਰਕੇ ਦਾਨੁ=ਹੱਥਾਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਸਨਾਨੁ=ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਕਰਨਾ ਕਰੇ। ਵਾ—ਦਾਨੁ=ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰੂਪ

ਜਲ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ। ਰਾਤ ਦਿਨ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਜਲ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਾ—ਸੱਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਦਿਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ। ਵਾ—ਸੱਚੇ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਣ=ਜਾਨਣਾ, ਵਾ—ਵਿਚਾਰਨਾ ਹੈ ਏਹੀ ਪੁਰਬ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ।

**ਸਚਿ ਮੈਲੁ ਨ ਲਾਗੈ ਕ੍ਰਮੁ ਭਉ ਭਾਗੈ ॥
ਬਿਲਮੁ ਨ ਤੂਟਸਿ ਕਾਚੈ ਤਾਗੈ ॥**

ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਕਰਕੇ ਵਾ—ਸੱਚ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਿਆਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਨੂੰ ਰਾਗ ਦ੍ਰੈਸ਼ ਰੂਪ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਰਮ ਅਤੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਉ=ਡਰ ਭਾਗੈ=ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਜੀਵ ਇਹ ਚੇਤੇ ਰੱਖ ਕਿ ਇਹ ਦੇਹ ਰੂਪ, ਵਾ—ਸੁਆਸਾਂ ਰੂਪ, ਵਾ—ਉਮਰ ਰੂਪ, ਵਾ—ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਕੱਚੇ ਧਾਗੇ ਨੂੰ ਟੁੱਟਦਿਆਂ ਬਿਲਮੁ=ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।

**ਜਿਉ ਤਾਗਾ ਜਗੁ ਏਵੈ ਜਾਣਹੁ ॥
ਅਸਥਿਰੁ ਚੀਤੁ ਸਾਚਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਹੁ ॥੧੨॥**

ਜਿਵੇਂ ਕੱਚਾ ਧਾਗਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮਿਥਿਆ ਜਾਨਣਾ ਕਰੋ। ਚਿਤ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰੁ=ਅਚੱਲ ਕਰਕੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਰੰਗ=ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣਹੁ=ਭੋਗਣਾ ਕਰੋ। ਵਾ—ਜੋ ਚੀਤੁ=ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸੱਚਾ ਅਤੇ ਅਚੱਲ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਨਣਾ ਕਰੋ।

**ਏਕਾਦਸੀ ਇਕੁ ਰਿਦੈ ਵਸਾਵੈ ॥
ਹਿੰਸਾ ਮਮਤਾ ਮੋਹੁ ਚੁਕਾਵੈ ॥**

ਇਕਾਦਸੀ ਥਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੀਵ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਵਸਾ ਲਵੇ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ=ਜੀਵ ਘਾਤ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਅਤੇ ਮੋਹ ਨੂੰ ਚੁਕਾਵੈ=ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ।

**ਫਲੁ ਪਾਵੈ ਬ੍ਰਤੁ ਆਤਮ ਚੀਨੈ ॥
ਪਾਖੰਡਿ ਰਾਚਿ ਤਤੁ ਨਹੀ ਬੀਨੈ ॥**

ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਚੀਨੈ=ਆਪਣਾ ਆਪ ਰੂਪ ਜਾਣੇ ਤਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਰੂਪੀ ਬਰਤ ਦਾ ਫਲ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਆਤਮਾ ਦੇ ਜਾਨਣੇ ਰੂਪ ਬਰਤ ਨੂੰ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨ ਫਲ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਮੁਕਤੀ ਰੂਪ ਫਲ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਜੋ ਹਿੰਸਾ, ਮਮਤਾ ਤੇ ਮੋਹ ਦਾ ਬ੍ਰਤ ਰੱਖਣਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਰਤ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਜਾਨਣ ਰੂਪ ਫਲ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਪਖੰਡ ਵਿੱਚ ਰਾਚਿ=ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਪਖੰਡੀ ਪੁਰਸ਼ ਤਤੁ=ਸਿਧਾਂਤ ਰੂਪ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੀਨੈ=ਦੇਖ ਸਕਦਾ।

**ਨਿਰਮਲੁ ਨਿਰਾਹਾਰੁ ਨਿਹਕੇਵਲੁ ॥
ਸੂਚੈ ਸਾਚੈ ਨਾ ਲਾਗੈ ਮਲੁ ॥੧੩॥**

ਜੋ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ, ਨਿਰਾਹਾਰ=ਨਿਰ+ਆਹਾਰ=ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਨਿਰ=ਰਹਿਤ, ਨਿਹਕੇਵਲੁ=ਅਦੁੱਤੀ ਸਰੂਪ ਹੈ ਉਸ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਸਾਖਯਾਤ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸੂਚੈ=ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਵਿਦਿਆ ਦੀ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ।

**ਜਹ ਦੇਖਉ ਤਹ ਏਕੋ ਏਕਾ ॥
ਹੋਰਿ ਜੀਅ ਉਪਾਏ ਵੇਕੋ ਵੇਕਾ ॥**

ਜਿਥੇ ਵੀ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਉੱਥੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਹੋਰ ਜਿਤਨੇ ਵੀ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਵੇਕੋ ਵੇਕਾ=ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ (ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ) ਹਨ।

**ਫਲੋਹਾਰ ਕੀਏ ਫਲੁ ਜਾਇ ॥
ਰਸ ਕਸ ਖਾਏ ਸਾਦੁ ਗਵਾਇ ॥**

ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਦੇ ਬਰਤ ਵਿੱਚ ਫਲੋਹਾਰ=ਫਲ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਬ੍ਰਤ ਦਾ ਫਲ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਜੋ ਸਾਧਨ ਕਰਨੇ ਹਨ ਇਹ ਬਰਤ ਰੱਖਣੇ ਹਨ ਫੇਰ ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਮਾਇਆ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਰੂਪ ਫਲ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਰੂਪ ਫਲ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਖੋਟਿਆਂ ਸੰਕਲਪਾਂ, ਵਿਕਲਪਾਂ ਰੂਪ ਫਲਾਂ ਦਾ ਭੋਜਨ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਫਲ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਆਤਮਾਨੰਦ ਰੂਪ ਫਲ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁਨਿਆਵੀ ਰਸਾਂ-ਕਸਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ, ਵਾ—ਕਸ=ਕਸੀਸ ਦੇ ਕੇ ਕੱਢੇ ਹੋਏ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਆਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

**ਕੂੜੈ ਲਾਲਚਿ ਲਪਟੈ ਲਪਟਾਇ ॥
ਛੂਟੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚੁ ਕਮਾਇ ॥੧੪॥**

ਮਨਮੁਖ ਪੁਰਸ਼ ਝੂਠਿਆਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਆਪ ਲਪਟੈ=ਫੱਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਪਟਾਇ=ਫਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਝੂਠੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਗਏ ਹਨ।

**ਦੁਆਦਸਿ ਮੁਦ੍ਰਾ ਮਨੁ ਅਉਧੁਤਾ ॥
ਅਹਿਨਿਸਿ ਜਾਗਹਿ ਕਬਹਿ ਨ ਸੁਤਾ ॥**

ਜਿਸਨੇ ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੇ ਮਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਦਸਿ=ਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਦ੍ਰਾ=ਰੋਕਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਅਉਧੁਤਾ=ਸੁੱਧ (ਪਵਿੱਤ੍ਰ) ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਵੀ ਮੋਹ, ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੌਂਦਾ।

**ਜਾਗਤੁ ਜਾਗਿ ਰਹੈ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
ਗੁਰ ਪਰਚੈ ਤਿਸੁ ਕਾਲੁ ਨ ਖਾਇ ॥**

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਆਪ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਜਾਗਦੇ ਹਨ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਵ ਲਾ ਰੱਖੇ। ਵਾ—ਜੋ ਲਿਵ ਲਗਾ ਕੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਜਾਗ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਚੈ=ਉਪਦੇਸ਼ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਾ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ।

**ਅਤੀਤ ਭਏ ਮਾਰੇ ਬੈਰਾਈ ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਤਹ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥੧੫॥**

ਜੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਅਤੀਤ=ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਕਾਮਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਵੈਰੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ

ਹਨ। ਵਾ—ਜੋ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਤੀਤ=ਰਹਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਣਵਤਿ=ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੈ।

**ਦੁਆਦਸੀ ਦਇਆ ਦਾਨੁ ਕਰਿ ਜਾਣੈ ॥
ਬਾਹਰਿ ਜਾਤੋ ਭੀਤਰਿ ਆਣੈ ॥**

ਦੁਆਦਸੀ ਖਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਉੱਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਜਾਣੇ। ਬਾਹਰਿ=ਸੰਸਾਰ ਵਲ ਵਾ—ਪਦਾਰਥਾਂ ਵੱਲ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲਿਆਵੇ ਭਾਵ ਅੰਤ੍ਰਮੁਖ ਬਿਰਤੀ ਕਰੇ।

**ਬਰਤੀ ਬਰਤ ਰਹੈ ਨਿਹਕਾਮ ॥
ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਜਪੈ ਮੁਖਿ ਨਾਮ ॥**

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਰਤੀ=ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮਤਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦਾ ਰਹੇ। ਵਾ—ਬਰਤੀ=ਨਿਯਮੀ ਹੋ ਕੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮ ਕਰਨ ਰੂਪ ਬਰਤ=ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਅਜਪਾ ਰੂਪ ਜੋ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਰ ਹੈ, ਤਿਸ ਦੇ ਸਤਿਨਾਮ ਜਾਪ ਨੂੰ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਜਪਣਾ ਕਰੇ।

**ਤੀਨਿ ਭਵਣ ਮਹਿ ਏਕੋ ਜਾਣੈ ॥
ਸਭਿ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮ ਸਾਚੁ ਪਛਾਣੈ ॥੧੬॥**

ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਾਣੇ। ਸੁਚਿ=ਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਆਦਿਕ ਸਾਧ ਕਰਕੇ ਸੱਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਛਾਣੇ।

**ਤੇਰਸਿ ਤਰਵਰ ਸਮੁਦ ਕਨਾਰੈ ॥
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਮੂਲੁ ਸਿਖਰਿ ਲਿਵ ਤਾਰੈ ॥**

ਤੇਰਸਿ=ਤ੍ਰੈਦਸੀ ਖਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤਰਵਰ=ਬ੍ਰਿਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਨਾਸ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਤਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਨਾਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਵਾ—ਕਾਲ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਰਥਯ ਰੂਪੀ ਕਿਨਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਬ੍ਰਿਛ ਖੜਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਸੰਸਾਰ ਰੂਪ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਕਨਾਰੈ=ਨਿਰਲੇਪ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਸਭ ਦਾ ਮੂਲ=ਮੁੱਢ ਭਾਵ ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਸਿਖਰਿ=ਉਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਧਾਰਾ ਵਾਂਗ ਲਿਵ ਲਾਉਣਾ ਕਰੇ। ਵਾ—ਅੰਮ੍ਰਿਤ=ਮਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਸਿਖਰਿ=ਵੱਡਾ ਜੋ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਹੈ, ਤਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਾਉਣਾ ਕਰੇ ਫੇਰ ਮੂਲ=ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤੋਂ ਤਾਰੈ=ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਮੂਲ=ਮੁੱਢ, ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਸਿਖਰਿ=ਵੱਡਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਲਿਵ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਆਪ ਤਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਜੋ ਮ੍ਰਿਤੁ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨਾਮ ਹੈ ਇਹ ਗਿਆਨ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ ਤੇ ਜੋ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤ ਹੋ ਕੇ ਤੇਲ ਧਾਰਾ ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਰਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲੱਗ ਜਾਣੀ ਇਹ ਸਿਖਰ ਫਲ ਲਗਾ ਹੈ। ਵਾ—ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਵੈਰਾਗ ਰੂਪ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਬ੍ਰਿਛ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਤਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਫਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਲਿਵ ਲਾਉਣ ਰੂਪ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

**ਡਰ ਡਰਿ ਮਰੈ ਨ ਬੁਡੈ ਕੋਇ ॥
ਨਿਡਰੁ ਬੁਡਿ ਮਰੈ ਪਤਿ ਖੋਇ ॥**

ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਡਰ ਕੇ ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਡੁਬਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾ—ਜੋ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸਦਾ ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਫਿਰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਡੁਬਦਾ ਭਾਵ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਵਲੋਂ ਡਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਡਰ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਨਰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬਦੇ ਹੋਏ ਦਾ ਕੋਈ ਰਾਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਗਵਾ ਕੇ ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਡੁੱਬ ਮਰਦਾ ਹੈ।

**ਡਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਘਰ ਮਹਿ ਡਰੁ ਜਾਣੈ ॥
ਤਖਤਿ ਨਿਵਾਸੁ ਸਚੁ ਮਨਿ ਭਾਣੈ ॥੧੭॥**

ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਵਿੱਚ ਘਰੁ=ਰਿਦੇ ਨੂੰ ਟਿਕਾਵੇ ਤੇ ਰਿਦੇ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿੱਚ ਡਰ ਨੂੰ ਜਾਣੇ। ਵਾ—ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਡਰ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਘਰੁ=ਸਰੀਰ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰੁ=ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਡਰ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੱਚੇ ਦੇ ਭਾਣੇ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਸਚੁ ਮਨਿ ਭਾਣੈ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਰੂਪ ਤਖਤ 'ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਾ—ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਾਇਆ ਤਾਂ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਤਖਤ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਵਾ—ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ ਅਰਥ ਚੱਕ੍ਰ ਕਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ: ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪ ਤਖਤ ਪਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰੇ ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸੱਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਾਇਆ ਤਾਂ ਅੰਤ੍ਰਮੁਖਤਾ ਰੂਪੀ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ, ਜਾਂ ਅੰਤ੍ਰਮੁਖਤਾ ਰੂਪੀ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਸੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਇਆ ਤਾਂ ਸਰੂਪ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ, ਜਾਂ ਸਰੂਪ-ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਸਚੇ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੋ ਸੱਚਾ ਸਭ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

**ਚਉਦਸਿ ਚਉਥੇ ਥਾਵਹਿ ਲਹਿ ਪਾਵੈ ॥
ਰਾਜਸ ਤਾਮਸ ਸਤ ਕਾਲ ਸਮਾਵੈ ॥**

ਚੌਦਸ ਖਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਨਵੇਂ: ਜਿਸਦੇ ਰਾਜਸ=ਰਜੋ ਗੁਣ ਤਾਮਸ=ਤਮੋ ਗੁਣ ਸਤ=ਸਤੋ ਗੁਣ ਇਹ ਤਿੰਨੋ ਗੁਣ ਜਿਸਦੇ ਸਮਾਵੈ=ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ, ਭਾਵ ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤਿਸਦੇ ਤਿੰਨੋ ਕਾਲ ਵੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਵਾ—ਕਾਲ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨੋ ਗੁਣ ਅਤੇ ਕਾਲ ਦੇ ਅਭਾਵ ਤੋਂ ਉਸਨੇ ਚਉਥੇ ਥਾਵਹਿ=ਚਉਥਾ ਤੁਰੀਆ ਪਦ ਭਾਵ ਸਾਖੀ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਥਾਵ ਨੂੰ ਲਹਿ=ਲਖਣਾ (ਜਾਨਣਾ) ਪਾਇਆ ਹੈ।

**ਸਸੀਅਰ ਕੈ ਘਰਿ ਸੂਰੁ ਸਮਾਵੈ ॥
ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਪਾਵੈ ॥**

ਸਸੀਅਰ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਖੱਬੀ-ਸੂਰ ਇੜਾ ਨੂੰ ਦੱਬ ਕੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਸੱਜੀ ਸੂਰ ਪਿੰਗਲਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ

ਭੁਯੰਗਮਾ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਵੈ=ਛੱਡੇ। ਫੇਰ ਜੋਗ ਜੁਗਤ=ਜੋਗ ਵਿੱਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਕੀਮਤ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਸਸੀਅਰ=ਸਤੋਗੁਣ ਵਸ਼ਿਸ਼ਟ ਅੰਤਸਕਰਨ ਰੂਪ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਥਵਾ :—ਸਸੀਅਰ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦਾ ਘਰ ਜੋ ਰਾਤ ਹੈ ਰਾਤ ਵਿੱਚੋਂ ਅਵਿਦਿਆ ਆਈ, ਉਸ ਅਵਿਦਿਆ ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਿਬੇਕ ਰੂਪ ਸੂਰਜ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋਗ ਵਿੱਚ ਜੁੜਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ ਭਗਤੀ ਜੋਗ ਵਿੱਚ ਜੁੜਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਸਸੀਅਰ=ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਘਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਸਮਾਇਆ ਭਾਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿੱਚ ਜੋਗ=ਜੁੜਨੇ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰੂਪ ਕੀਮਤ ਪਾਈ।

**ਚਉਦਸਿ ਭਵਨ ਪਾਤਾਲ ਸਮਾਏ ॥
ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਰਹਿਆ ਲਿਵ ਲਾਏ ॥੧੮॥**

ਸੱਤ ਪਤਾਲ ਅਤੇ ਸੱਤ ਆਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੰਡਾ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੋ ਲਿਵ=ਸਮਾਪੀ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਵਾ—ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਹਮੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲਿਵ ਲਗਾਉਣਾ ਕਰ।

**ਅਮਾਵਸਿਆ ਚੰਦੁ ਗੁਪਤੁ ਗੈਣਾਰਿ ॥
ਬੁਝਹੁ ਗਿਆਨੀ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰਿ ॥**

ਅਮਾਵਸ ਥਿੱਤ ਦੁਆਰਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਮੱਸਿਆ ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਗੈਣਾਰਿ=ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਗੁਪਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਗੁਪਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦ=ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਬੁਝਹੁ=ਜਾਣਿਆ ਹੈ। ਵਾ—ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਬਦ=ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬੁਝਣਾ ਕਰੋ। ਵਾ—ਹੇ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਸਬਦ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬੁਝਣਾ ਕਰੋ।

**ਸਸੀਅਰੁ ਗਗਨਿ ਜੋਤਿ ਤਿਹੁ ਲੋਈ ॥
ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਕਰਤਾ ਸੋਈ ॥**

ਸਸੀ=ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਅਰੁ=ਅਤੇ ਗਗਨਿ=ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਜੋਤੀ ਦੀ ਜੋਤ ਹੈ। ਵਾ—ਜਿਸਦੇ ਗਗਨਿ=ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਸੀਅਰੁ=ਬਿਬੇਕ ਰੂਪ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾ—ਚਿਦਾ ਕਾਸ਼ ਰੂਪੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਦਾ ਤਿਸ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਲੋਈ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਰਿ ਕਰਿ=ਉਤਪਤੀ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਵੇਖੈ=ਪਾਲਦਾ ਹੈ।

**ਗੁਰ ਤੇ ਦੀਸੈ ਸੋ ਤਿਸ ਹੀ ਮਾਹਿ ॥
ਮਨਮੁਖਿ ਭੂਲੇ ਆਵਹਿ ਜਾਹਿ ॥੧੯॥**

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਿੱਸਦਾ ਹੈ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਉਸ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਭੂਲੇ ਹੋਏ ਮਨਮੁਖ ਜੰਮਦੇ-ਮਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

**ਘਰੁ ਦਰੁ ਥਾਪਿ ਥਿਰੁ ਥਾਨਿ ਸੁਹਾਵੈ ॥
ਆਪੁ ਪਛਾਣੈ ਜਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਵੈ ॥**

ਜੋ ਘਰੁ=ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਦਰੁ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਥਾਪਿ=ਰੋਕ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਥਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸੋਭਨੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਸਤਸੰਗਤਿ ਰੂਪੀ ਸੁਹਾਵੇ ਥਾਨ ਵਿਖੇ ਇਸਥਿਤ ਹੋ ਕੇ ਘਰੁ=ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਦਰੁ=ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਨੂੰ ਥਾਪਿ=ਰੋਕ ਕੇ, ਵਾ—ਸਰੂਪ ਰੂਪੀ ਘਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਜੋ ਦਰੁ=ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਥਾਪੇ ਤਾਂ ਸੁਹਾਵੇ ਥਾਨਿ=ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਜਗਿਆਸੂ ਪਾਵੈ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

**ਜਹ ਆਸਾ ਤਹ ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸਾ ॥
ਫੁਟੈ ਖਪਰੁ ਦੁਬਿਧਾ ਮਨਸਾ ॥**

ਜਿਸ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਹੈ, ਤਿਸਦਾ ਬਿਨਸਿ=ਸ਼ੀਘਰ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾ—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਸਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਹੈ ਤਿਨਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਬਿਨਾਸਾ : ਬਿਨ+ਆਸਾ=ਆਸਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਮਨਸਾ=ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚ ਦੁਬਿਧਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਖੱਪਰ ਫੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਥਵਾ : ਜਿਸ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਆਸਾ ਹੈ ਉਸੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਜਦ ਆਸਾ ਨੂੰ ਬਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮਨਸਾ=ਬੁੱਧੀ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਬਿਧਾ ਰੂਪੀ ਖੱਪਰ ਫੁੱਟ ਗਿਆ। ਵਾ—ਜਹ=ਜਿਨਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਬਿਨਸਿ=ਬਿਨਸਨ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਬਿਨ+ਆਸਾ=ਆਸਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤਿਨਾਂ ਦਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਰੂਪੀ ਖੱਪਰ ਫੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੁਬਿਧਾ ਅਤੇ ਮਨਸਾ ਰੂਪੀ ਪਾਣੀ ਡੁੱਲ ਗਿਆ।

**ਮਮਤਾ ਜਾਲ ਤੇ ਰਹੈ ਉਦਾਸਾ ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕ ਹਮ ਤਾ ਕੇ ਦਾਸਾ ॥੨੦॥੧॥**

ਜੋ ਮਮਤਾ ਰੂਪ ਜਾਲ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਵਾ—ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਤੋਂ ਅਤੇ ਮੋਹ ਰੂਪ ਜਾਲ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਮ=ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਦਾਸ ਹਾਂ। ਵਾ—ਹਮ=ਤਮਾਮ ਜੀਵ ਉਸਦੇ ਦਾਸ ਹਨ।

ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੁ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥